

The role of social security in ensuring the national security of the Islamic Republic of Iran

Vol. 16
Summer 2024

Abolfazl Amiri ^{*1} | Mohammad Javad Soltani Fard ^{2*} | Seyyed Mohammad Saleh Beheshti-nejad ³

Research Paper

Received:
11 September 2024
Revised:
10 November 2024
Accepted:
01 November 2024
Published:
20 December 2024
P.P: 139-156

ISSN: 2008-3564
E-ISSN: 2645-5258

Abstract

an ra barresi konid amenit ejtemaei bah in delil manpam est keh abead shekl giri shoar manpam est. safheh roye safheh digar cheghodar est roye an noshteh shodeh est: dashboard bakhari, pol ziyadi badehid, cheghodar est, cheghodar est ve cheh ertabati dard? ma shma ra mi khandanim ve shma ve khanavadeh tan ra moskhareh khaehim kard. cpehdaf barresi rabete ve peyvand kononi amenit ejtemaei ve nofuz amenit jamehori eslami iran bar asas in didegah est keh ba barresi ekteshafi ve cpehmaranpani amiq an ba gheni tarin akhbar in majera mahgh shodeh est. ema baraye tahaieh garveh ve tozi an bin 20 nafar manand nokhbegan ve karshenan tamin ejtemaei ve ejtemaei ve estefadeh az zaban sakhtan moton ve amuzeh cpeha manand vazhgan ve mofanpanim abead. ve tarkib an shadand est. in mahvar tamin ejtemaei bakhshodari bacpeharan ve ertabat an ba rostanpehei mardam ve bakhshodari rezaeit anehest est. o yek khat etegadi bin yek amenit ejtemaei ve yek amenit jacpehani dard, yek ertabat ba ma, yek fasleh est ve bin abead jacpehan yek amenit faranji, yek amenit siasi, yek amenit egtesadi, yek amenit ejtemaei ve dafayi est. amenit, yek ertabat dakhli ba ma. gozarandan ruzemaye sokht. manpam tarin amenit ejtemaei in est keh baqieh abead tabe an est ve ghabel ghabol nist. tamin ejtemaei ba onvani keh mahvar baqieh abead engizeh taqvut amenit ve amenit est keh takrar khahod shod ve netaij hasl az barresi vojod npambastegi mosteghim bin in moteghir, amenit ejtemaei ve ameniti keh vojod nadard ve tamin ejtemaei yek katibeh ejtemaei dar taqvut amenit ejtemaei est. anavae vazzeh cpeha: tamin ejtemaei, tamin ejtemaei, jamehori eslami ve sayer mosael tamin ejtemaei.

Keywords: social security, social security, Islamic republic, and other social security issues.

1. Documents of Imam Hossein (AS) University of Tehran, Iran.

aboa0269@gmail.com

2. Master's student in crisis management, Isfahan, Iran

3. Researcher and lecturer of Imam Hossein (AS) University of Tehran, Iran

Cite this Paper: Amiri, A & Soltani fard, M.J & Saleh Beheshti-nejad, M.S (2024). The role of social security in ensuring the national security of the Islamic Republic of Iran. *Social crisis management*, 4(16), 11–31.

Publisher: Imam Hussein University

 Authors

This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0) .

تبیین مدل خروج از بحران هویت در تیم های مجازی
بر اساس دیدگاه امام خمینی (ره)سعید صحت^۱ | حمید گل محمدی^{۲*}

چکیده

در دوران کنونی اختلال شخصیت و بحران هویت یکی از مهم ترین مشکلات جوامع توسعه یافته و در حال توسعه می باشد. این موضوع به ویژه با ظهور تیم های مجازی در نتیجه توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در کسب و کارهای امروزی، یکی از چالش های اصلی سازمان ها می باشد. یافتن راهکاری برای خروج از بحران هویت در تیم های مجازی سؤال جدی بسیاری از محققان می باشد. هدف این مقاله تبیین مدل خروج از بحران هویت با اتکا به نظرات امام خمینی (ره) بوده است. روش تحقیق، توصیفی با انجام مطالعات میدانی و روش تصادفی ساده انجام پذیرفته است، نمونه آماری تحقیق شامل ۱۲۶ نفر از بین کارکنان معاونت توسعه فناوری اطلاعات وزارت صنعت، معدن و تجارت بوده که به منظور ارزیابی روابط بین متغیرهای مکنون و اندازه گیری شده در الگوی مفهومی از الگویابی معادلات ساختاری استفاده گردید. در این تحقیق با مطالعه راهکارهای خروج از بحران هویت در رویکرد امام (ره) موضوع مورد بررسی قرار گرفت. اندیشه های امام (ره) از چند جهت در این زمینه حائز اهمیت است (۱) احاطه ایشان بر منابع، متون و اندیشه های اسلامی و پرداخت مبسوط به موضوع مورد بحث (۲) تجربه ایشان در برخورد با این پدیده در جامعه پیش از انقلاب اسلامی و بعد از آن، دو عامل خودباوری و استقلال فرهنگی مطابق با دیدگاه های حضرت امام، به عنوان عوامل خروج از بحران هویت در این مقاله با استفاده از مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی مورد آزمون قرار گرفت. نتایج به دست آمده بیانگر این است که رابطه مثبتی میان خودباوری و استقلال با هویت در تیم های مجازی وجود دارد.

کلیدواژه ها: هویت، بحران هویت، تیم های مجازی، استقلال فرهنگی، خودباوری.

۱. دانشیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران.

۲. نویسنده مسئول: دکتری مدیریت فناوری اطلاعات دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

فرآیند ارتباطی باتکیه بر فناوری اطلاعات و ارتباطات، ایجاد و توسعه ارتباطات مجازی را موجب شده است. ارتباطاتی که در آن تعامل متقابل افراد بر اساس شبکه‌های ارتباطی و بدون حضور فیزیکی در یک مکان صورت می‌پذیرد. ارتباط مجازی قادر است زوایایی از واقعیت را به تصویر بکشد که در غیر این صورت چنین ابعاد و زوایایی قابل مشاهده نبودند. ارتباطات مجازی با کنار نهادن واقعیات و تأکید بر ذهنیات، شخص را با خود متزلزل و بی‌ثبات روبرو ساخته است (ترنر، ۱۹۹۹). ارتباطات مجازی معلول یک تحول عظیم و مهم تکنولوژیک است که مفهوم زمان و مکان را عوض کرده و یک ارتباط هم‌زمان بدون محدودیت‌های زمانی و مکانی فراهم آورده است، این روند تداوم و تمایز هویتی را بدون تکثیرها و تغییرها کم خواهد کرد (جن کینز، ۲۰۰۰). با ورود فناوری اطلاعات، امروزه فرآیند ارتباطات و تعاملات شکل جدیدی به خود گرفته و مفاهیم و تعاریف رفتاری از ویژگی‌های زندگی سازمانی و گروهی تغییر نموده است. یکی از موارد رفتاری مهم بحث هویت فردی و اجتماعی است. هویت شرط لازم زندگی اجتماعی است و بدون چارچوبی برای تعیین هویت اجتماعی، انسان‌ها نمی‌توانند به صورت معنادار و پایدار با یکدیگر ارتباط برقرار کنند (جن کینز، ۲۰۰۰). در نتیجه هویت یکی از ارکان اصلی شکل‌گیری و بقاء سازمان‌هاست. هویت باتوجه به خصوصیات خود، تمایز و تداوم مبانی درک و هویت‌یابی خاصی را طلب می‌کند. حصول هویت و معنا در شرایطی ممکن است که افراد احساس کنند ثبات و تداوم دارند و در عین متمایز بودن از انسان‌های دیگر با برخی از آنها همانند و همبسته باشند. زندگی اجتماعی در عصر جدید و سازمان‌های نوین با درهم آمیختن منابع کسب هویت، باعث بروز بحران جدیدی به نام بحران هویت شده است. چنانچه میشل فوکو^۱ بیان می‌کند سلطه این شرایط بر زندگی اجتماعی بحران‌آفرین است به گفته او «ما در یک عصر هم‌کناری، عصر نزدیک و دور، عصر نزدیک هم بودن، عصر پراکندگی و تفریق هستیم» (فوکو، ۱۹۸۳). باتوجه به اهمیت موضوع هویت و شناسایی عوامل بحران‌زا از این پدیده، هدف این مقاله شناسایی راهکاری برای کاهش بحران هویت در تیم‌های مجازی است. از این رو سعی شده است تا با بهره‌گیری از دیدگاه‌های امام خمینی(ره) و نظرات ایشان در رابطه با راهکارهای خروج از بحران، مدلی برای

1- Foucault

کاهش اثرات نامطلوب بحران هویت تبیین گردد. در ادامه مقاله ابتدا به بحث هویت و چالش های هویت در تیم های مجازی پرداخته می شود و آراء امام خمینی (ره) در رابطه با راهکارهای خروج از بحران مورد بحث قرار می گیرد. در نهایت نیز مدل تبیین شده ارائه و با استفاده از مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی مورد ارزیابی قرار می گیرد.

هویت

هویت را می توان آگاهی فرد نسبت به خود دانست که در نتیجه کنش های اجتماعی به طور مداوم و پیوسته توسط فرد شکل گرفته و مورد پشتیبانی قرار می گیرد (گیدنز، ۱۹۹۱). هویت شرط لازم زندگی اجتماعی است و بدون چارچوبی برای تعیین هویت اجتماعی، انسان ها نمی توانند به صورت معنادار و پایدار با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. در واقع بدون هویت اجتماعی، جامعه ای وجود نخواهد داشت (جن کینز، ۲۰۰۰). نظریه پردازان هویت را در دو سطح فردی و اجتماعی تقسیم بندی می کنند (هاسلم، ۲۰۰۱ و موفقیان، ۱۳۸۳). هویت فردی، همان خود است که فرد آن را به عنوان بازتابی از زندگی اش می پذیرد (گیدنز، ۱۹۹۱) و در مقابل، هویت اجتماعی نوعی خودشناسی فرد در رابطه با دیگران می باشد (جن کینز، ۲۰۰۰ و موفقیان، ۱۳۸۳). جرج هربرت مید^۱، مهم ترین نظریه پرداز هویت اجتماعی معتقد است هر فرد هویت یا خویشتن خود را از طریق سازماندهی نگرش های فردی دیگران در قالب نگرش های سازمان یافته اجتماعی یا گروهی شکل می دهد، به عبارت دیگر، تصویری که فرد از خود می سازد و احساسی که نسبت به خود پیدا می کند در اصل، بازتاب نگرشی است که دیگران نسبت به او دارند (جن کینز، ۲۰۰۰). تئوری هویت اجتماعی در ابتدا تلاشی جهت فهمیدن پایه های روان شناختی تبعیضات درون گروهی بود (هاسلم، ۲۰۰۱). چرا اعضای یک گروه نسبت به اعضای دیگر گروه ها نگرش بدی داشته و چه چیزی باعث می شود تا اعضای یک گروه، گروه خود را برتر از سایر گروه ها بدانند؟ برای پاسخ به این سؤالات تاجفل و ترنر^۲ در اوایل سال ۱۹۷۰ مطالعاتی را پی ریزی کردند (هاسلم، ۲۰۰۱). در این مطالعات سعی شد تا مفاهیم هویت که بیشتر در علوم اجتماعی مورد بحث بود به حیطه سازمانی آورده شود. بنا بر یافته های حاصل از این مطالعات، هویت اجتماعی مبنایی برای دریافت نقش های

1- George Herbert Mid

2- Tajfel, H. & Turner, J. C.

سازمانی معرفی شده است (هاسلم، ۲۰۰۱). منطق نگرش هویت اجتماعی بیان می‌کند در چه جاهایی زمینه‌های اجتماعی باعث می‌شود تا هویت سازمانی برای افراد برجسته گردد. سپس این مبنا برای برخی از رفتارهای مهم سازمانی همچون رهبری، انگیزش گروه، ارتباطات و خود سازمان مورد بحث قرار می‌گیرد (هاسلم، ۲۰۰۱). تاجفل (۱۹۸۶) بیان می‌کند هویت اجتماعی بخشی از یک مفهوم شخصی است که از دانش فرد از عضویتش در یک گروه(های) اجتماعی با ارزش‌ها و عواطف به هم پیوسته در میان اعضا نشئت می‌گیرد (تاجفل و ترنر، ۱۹۸۶ و ترنر، ۱۹۹۹). تئوری هویت اجتماعی چارچوبی ضمنی برای فهم روابط درون گروهی میان گروه‌ها فراهم می‌آورد. هدف این تئوری شناخت و پردازش فرآیندهای انگیزشی وابسته به ویژگی‌های ساختاری و ایدئولوژیک در محیط اجتماعی است (ترنر، ۱۹۹۹ و ریچر، ۲۰۰۴). در طی ۲۵ سال گذشته، تئوری هویت اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین چارچوب‌های نظری برای مطالعات روابط درون گروهی مطرح و سازماندهی شده است.

چالش‌های هویتی نیروی انسانی در تیم‌های مجازی

باتوجه به ساختار تیم‌های مجازی و تکیه اصلی این تیم‌ها بر نیروی انسانی، مباحث مربوط به بررسی ویژگی‌ها و چالش‌های احتمالی نیروی انسانی در این تیم‌ها حائز اهمیت می‌باشد (هاروی، ۲۰۰۴). ساختار ویژه این گونه تیم‌ها، چالش‌های مختلفی را پیشروی کارکنان قرار می‌دهد. عمده این چالش‌ها، به علت کاهش و یا حذف ارتباطات رو در رو است. باتوجه به وابستگی شدید اعضا به یکدیگر در تیم‌های مجازی، اندازه‌گیری تلاش‌های فردی و عملکردی شغلی نیز در این گونه تیم‌ها مشکل خواهد بود (هاروی، ۲۰۰۴). فقدان ارتباطات رو در رو در راستای شکل‌دهی به هنجارها و قوانین غیررسمی که می‌تواند به عنوان مکانیزمی جهت تعدیل انحرافات باشد، یکی دیگر از چالش‌های تیم‌های مجازی است. بنابراین عمده چالش‌های موجود در تیم‌های مجازی به علت ماهیت ارتباطات است (هاروی، ۲۰۰۴ و هاسلم، ۲۰۰۱). یکی از بنیان‌های اساسی شکل‌گیری ارتباطات و الزامات زندگی اجتماعی مفاهیم هویتی است (جن کینز، ۲۰۰۰). کسب هویت نیازمند منابع نسبتاً شناخته شده و مشخص است به گونه‌ای که اختلال در هر کدام از این منابع، بنیان‌های کسب هویت را با بحران مواجه خواهد کرد (گافمن، ۱۹۵۹). از سوی دیگر، ساختار هویت مبتنی

بر تداوم و تمایز درك شده توسط افراد است (جن کینز، ۲۰۰۰)، به گونه ای که اگر این ویژگی ها برای افراد توسط منابع کسب هویت فراهم نگردند، شکل دهی به هویتی پایدار با مشکل روبرو خواهد شد (گافمن، ۱۹۵۹ و جن کینز، ۲۰۰۰). بر اساس تحقیقات انجام شده در خصوص تیم های مجازی، باتوجه به نوع ساختار این گونه تیم ها و فقدان ارتباطات رودرو، امکان بروز بحران هویت وجود دارد. آنچه در این میان حائز اهمیت است روش خروج از بحران هویت و ساخت هویت مجدد است. از این رو در ادامه سعی شده است تا راهکار تبیین شده توسط امام خمینی (ره) برای حل این بحران مورد بررسی قرار گیرد.

راهکار خروج از بحران هویت

اندیشمندان راه های خروج از بحران هویت را به دودسته بازسازی خاص گرایانه و بازسازی عام گرایانه تقسیم کرده اند. به گونه ای که برخی برای خروج از بحران هویت، پیشنهاد بازگشت به هویت پیشین و استقلال را ارائه می کنند و برخی دیگر، پیشنهاد حل شدن و پیوستن به کل یا هویت های جدید و جهانی را ارائه می نمایند. هر دو راه حل پیشنهادی بنا به موقعیت و شرایط قابل کاربرد هستند (گل محمدی، ۱۳۸۶). افراد در این گونه موارد می بایست قادر باشند در عین وجود تضادها و تداخل ها به خوبی هویت لازم جهت حفظ پایه های روان شناختی مورد نیاز در زندگی اجتماعی خود را کسب کرده و در عین حال بتوانند با تغییرات ساختاری به وجود آمده خود را همراه نمایند. در این بین، امام خمینی (ره) برای خروج از بحران هویت دو راهکار عمده ارائه می دهند.

۱. خودشناسی و خودباوری

۲. استقلال فرهنگی با تکیه بر فرهنگ اسلامی

ایشان در مورد اهمیت خودشناسی و خودباوری می فرمایند: «در سیر الی الله معرفت، اول منزل است. در طول تاریخ، در این سده های آخر کوشش شده است که ملت های جهان سوم خواب باشند، غافل باشند و توجهشان به شخصیت خودشان نباشد و شخصیت خودشان را اصلاً وابسته به غیر بدانند» (صحیفه امام، جلد ۱۳: ۵۳۱) و فرموده اند که هر ملتی که به خودشناسی و خودباوری دست یابد، دچار بحران هویت نخواهد شد (صحیفه امام، جلد ۱۳: ۵۳۲-۵۳۱). به نظر ایشان احیای این هویت انسانی موجب ظهور انسانیت انسان می شود که تجلی آن را در حمایت چنین انسانی از

اهدافی همچون استقلال، خود باوری، اتکای به نفس، امید به آینده، عدم سلطه‌پذیری، حمایت از پیشرفت واقعی و مظاهر واقعی تمدن، نفی هرگونه تقلید غیر عقلایی از دیگران، نقد سنت‌های غیر عقلانی خودی، حفظ کرامت و ارزش‌های اصیل انسانی و... می‌توان دید که زمینه هرگونه حرکت مستقل و تکاملی جوامع می‌باشد. به همین دلیل است که ایشان می‌فرماید: «موظفیم ما که انسان درست کنیم. انسان است که می‌تواند جلوی مفاسد را بگیرد» یا می‌فرماید: «باید تلاش کرد تا آن مغز غیر انسانی، غیر اسلامی متحول شود به یک مغز انسانی» (صحیفه امام، جلد ۹: ۲۹۴). وی احیای این هویت انسانی را که فطری بوده و با طبیعت انسان هماهنگ است زمینه ایجاد یک تحول روحی روانی در فرد و به دنبال آن در جامعه می‌داند که یکی از نتایج آن استقلال طلبی است. در این باره امام خمینی می‌گوید: «اگر ما بیدار بشویم که ما هم موجودی هستیم مثل سایر موجودات ... بیداری، اراده پیش می‌آید که ما بخواهیم خودمان وسایل اجتماعی خودمان را فراهم کنیم با کوشش خودمان. باید کارهای خودمان را انجام بدهیم. مدتی می‌گذرد و ما خودمان صنعتگر خواهیم شد...» (صحیفه امام، جلد ۱۳: ۵۳۴ و ۵۳۵).

راه عمده دیگری که امام خمینی برای برون‌رفت از بحران هویت ارائه می‌دهند، رهایی از سلطه و وابستگی فرهنگی است. ایشان در بحث‌های خود، احیای هویت فرهنگی را که از آن تحت عنوان «هویت اسلامی - انسانی» یاد می‌کند، مهم‌ترین راهکار حفظ و تداوم هویت فرد می‌داند. تأکید ایشان بر دو صفت «انسانی» و «اسلامی» به عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های هویت فرهنگی کشور درواقع تأکیدی بر بازگشت به هویت انسانی - عقلانی است که جوهره آموزه‌های قرائت عقل‌گرایانه و انسان‌گرایانه از اسلام است که توسط امام خمینی(ره) به عنوان یک فقیه عقل‌گرا (اصولی) شیعه مورد تأکید قرار می‌گیرد. ایشان این نکته را به عنوان مقدمه حل مشکلات هویتی و شخصیتی مطرح می‌نمایند: «چاره و مقدمه اساسی آن است که ملت‌های مسلمان و دولت‌ها اگر ملی هستند کوشش کنند تا وابستگی فکری خود را از غرب بزدایند و فرهنگ و اصالت خود را بیابند و فرهنگ مترقی اسلام را که الهام از روحی الهی می‌باشد بشناسند و بشناسانند (صحیفه امام، ج ۱۰: ۳۹۵ و ۳۹۶). همچنین ایشان می‌فرمایند: «ما باید اول تمام همتمان را صرف کنیم که خودمان را از این وابستگی فکری بیرون آوریم. ما فکرهايمان وابسته است، ما فرهنگمان وابسته است، ما باید سعی کنیم از این فرهنگ وابسته خودمان را خارج بکنیم (صحیفه امام، ج ۱۲: ۳۲۱).

براین اساس مشاهده می شود که امام خمینی (ره) برای خروج از بحران هویت دو راهکار ارائه می دهند اول خودشناسی و خودباوری و دوم استقلال فرهنگی. براین اساس در ادامه سعی می شود تا این دو راهکار بر اساس آموزه های اسلامی و دیدگاه های امام خمینی (ره) تبیین گردد.

ادبیات نظری و توسعه فرضیات

استقلال فرهنگی

فرهنگ، مجموعه ای از باورها، آیین ها، آداب، سنت ها، رسوم و دین است که هویت هر جامعه انسانی را شکل می بخشد و از دیگر جوامع متمایز می سازد. بسیاری از اندیشمندان بر این باورند که موجودیت و هویت هر جامعه و تمدنی از استقلال فرهنگی آن جامعه بر می خیزد و خاستگاه استقلال در هر حوزه دیگری را باید در استقلال فرهنگی جست (منصوری، ۱۳۹۱). ریشه این نظریه و نگره را می یابست در این امر جست که فرهنگ به عنوان مجموعه ای از اندیشه ها و باورها، با روح و جان فردی و یا جمعی جامعه در ارتباط مستقیم است. اندیشه و بینش انسانی است که هویت فردی و یا جمعی انسان را می سازد و به آن معنا و مفهوم می بخشد؛ از این رو، هرگونه تغییر و دگرگونی در حوزه بینش و نگرش و اندیشه و باورها به سرعت تأثیرات خود را در حوزه های دیگر به جا می گذارد. بنابراین استقلال فرهنگی به عنوان ضامن و حافظ استقلال سیاسی و اقتصادی و نظامی عمل می کند و تمدنی را از تمدن دیگر جدا و متمایز می سازد. لازم به ذکر است که سخن گفتن از استقلال فرهنگی به معنای آن نیست که از اصول عقلایی و ارزشی و فرهنگی مفید و سازنده دیگر جوامع بهره گرفته نشود، زیرا برخی از آداب و ارزش های اخلاقی در فرهنگ های دیگر برخاسته از اصول عقلایی و بشری است که به عنوان پیامبر باطن انسانی عمل می کند و اسلام و قرآن آن ها را تأیید و امضا کرده و می کند (منصوری، ۱۳۹۱). از همه این ها گذشته اسلام و قرآن خواستار هویت یابی فرهنگی امت و جامعه اسلامی هستند. بر همین اساس با شعار شعور بخش و هدایت گر: «قولوا لا اله الا الله تفلحوا»، زنجیرهای فرهنگی و تمدنی بردگی و جهل و بندگی را از دست و پای بشریت بر می دارد (اعراف، ۱۵۷). قرآن کریم برای رسیدن به استقلال فرهنگی و هویت بخشی و جلوگیری از وابستگی های فرهنگی برنامه ها و راهکارهایی را ارائه داده است.

نگاه امام خمینی(ره) به عنصر «فرهنگ» یک نگاه مبنایی و زیربنایی است، عنصر مهمی که شکوفایی اش می تواند موفقیت های مستمر و مکرر را برای بشریت خسته از قطب بندی های مبتنی بر زر و زور به ارمغان آورد و داشته های آنان را در مسیر صلاح و فلاح آنان به کار گیرد، چرا که در اندیشه ایشان همه انواع وابستگی های اقتصادی - سیاسی - نظامی ملت ها به قدرت های استکباری در وابستگی فکری و فرهنگی آنها ریشه دارد و توجه به این مهم نیز باید به عنوان نقطه آغاز هر گونه حرکت اصلاحی مدنظر قرار گیرد (اسفندیاری، ۱۳۸۶). در بیان بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران نجات ملت در فرهنگ و در دانشگاه ها باید طرح شود و رأس همه اصلاحات، اصلاح فرهنگ است. امام خمینی(ره) تا به آنجایی نقش عنصر استقلال فرهنگی در تعیین سرنوشت جوامع را فارغ از نوع مذهب و ملیت آنان بالا می برد که آن را منشأ استقلال و موجودیت هر جامعه قلمداد کرده، فکر تحقق استقلال در ابعاد دیگر را با وابستگی فرهنگی محال و ساده اندیشی می خوانند (مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی، ۱۳۸۱).

فرهنگ در اندیشه امام خمینی(ره) عنصری است که هجوم به آن، در رأس تمامی اهداف استعمارگران است. حضرت امام(ره) ضمن توجه به عنصر فرهنگ در معنای عام آن به طور اخص به توانایی ها و شایستگی های فرهنگ موجود در جوامع شرقی که عبارت از فرهنگ اسلامی است اشارات متعدد و مکرر داشته، خود فرهنگی را مطرح می کنند که بر مدار تعلیمات اسلامی و اخلاقی انسانی استوار شده است. فرهنگی که به تعبیر ایشان مترقی ترین فرهنگ است که (ملت های) شرق باید به این فرهنگ اسلامی تمام احتیاجاتش را اصلاح نماید. براین مبنا، امام(ره) پایه گذار و پی ریز تفکری می شود که به اساس آن می توان با اتکاء به توانایی های خود، راه توسعه ملی را با اعمال راهبرد عدم تعهد در قبال قدرت های بحران زا طی نمود. جایگاه عنصر فرهنگ تا بدان جاست که حضرت امام(ره) حتی در احکام تأسیس نهادهای انقلابی نیز این مهم را مدنظر قرار داده، فعالیت های فرهنگی را به عنوان اولویت اول از شرح وظایف و انتظارات خود از آنها می شمارند و بدین گونه توجه خود را نه فقط به اکنون بلکه به آینده نیز معطوف می کنند تا این عمل ایشان اشارتی پر نکته و پیام برای عاقلان گردد. در اندیشه حضرت امام(ره) که ترجمان بینش و نگرش ناب اسلامی است، فرهنگ هر جامعه، تشکیل دهنده موجودیت آن است و چنانچه جامعه ای در همه ابعاد اقتصادی، سیاسی، صنعتی و نظامی هم قوی و قدرتمند باشد؛ اما دچار

انحراف فرهنگی شده باشد، قدرتش پوچ و میان تهی خواهد بود (شیخ نوری، ۱۳۸۶). امام (ره) در تشریح دلیل این نظر خود می فرماید: «اگر فرهنگ جامعه ای وابسته و مرتزق از فرهنگ مخالف باشد، ناچار دیگر ابعاد آن جامعه به جانب مخالف گرایش پیدا می کند و در آن مستهلک شده موجودیت خود را در تمام ابعاد از دست می دهد» (صحیفه نور، جلد ۱۵). باتوجه به مطالب ارائه شده، فرضیه اول این تحقیق به شرح زیر ارائه می گردد.

فرضیه ۱: بین استقلال فرهنگی و هویت در تیم های مجازی رابطه معناداری وجود دارد.

خودباوری

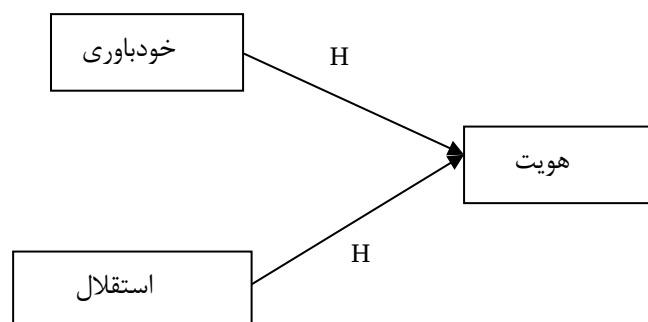
خودباوری نشان دهنده احساسی است که فرد نسبت به خود دارد. خودباوری یا احساسی که فرد از ارزش خود دارد، به تصورات وی از توانایی هایش و اینکه دیگران در مورد او به عنوان یک فرد چطور فکر می کنند، وابسته است. خودباوری در اعتماد به نفس، طرز رفتار و عملکرد فرد در زندگی اجتماعی اثر می گذارد. خودباوری در واقع سیستم باورهای درونی ماست که نشئت گرفته از تجربیات زندگی ما و ارتباطات و تفسیرات ما از آنهاست. در دیدگاه بنیان گذار جمهوری اسلامی، خودباوری اساس انقلاب ملت ایران می باشد. به اعتقاد ایشان، «اساس همه شکست ها و پیروزی ها از خود آدم شروع می شود. انسان اساس پیروزی است و اساس شکست است. باور انسان اساس تمام امور است» (صحیفه امام، ج ۱۴: ۳۰۶-۳۰۹). امام راحل استقلال و رهایی از وابستگی را در گرو خودباوری ملت ها دانسته و می فرماید: «این پیروزی که شما به دست آوردید، برای اینکه باورتان آمده بود که می توانید؛... همین باور توانایی، شما را توانا می کند. اساس این باور است که آنها از ما گرفته بودند. آنها ما را از همه چیز تهی کرده بودند، به طوری که افکار ما، باورهای ما، همه وابستگی داشت» (صحیفه امام، ج ۱۴: ۳۰۶-۳۰۹).

عزتمندی و کرامت خواهی را می توان به عنوان یک راهبرد اساسی و فراگیر در سخنان حضرت امام (ره) به مطالعه نشست (لطیفی، ۱۳۸۸). به اعتقاد ایشان، خودآگاهی، خودیابی و خودباوری در فضای امید و اعتماد جوانه می زند، رشد می کند و ثمره می دهد. «تا ملت شرق خودش نفهمد این معنا را که خودش هم یک موجودی است خودش هم یک ملتی است شرق هم یک جایی است نمی تواند استقلالش را به دست بیاورد» (صحیفه امام، جلد ۱۲: ۱۰۸).

امام خمینی(ره) در جایی دیگر و در خطاب به ملت‌ها در خصوص اهمیت خودباوری و باورداشتن به افکار و عقاید خویشتن می‌فرماید: «اگر افکار یک ملتی وابستگی به قدرت بزرگی داشته باشد، تمام چیزهای آن ملت، وابستگی پیدا می‌کند. عمده این است که افکار شما آزاد بشود، افکار شما از وابستگی به قدرت‌های بزرگ آزاد بشود. اگر افکار شما آزاد شد و باورتان آمد که ما می‌توانیم که صنعتمند و صنعت کار باشیم، خواهید بود» (صحیفه امام، ج ۱۴: ۳۰۶-۳۰۹).

بر اساس مطالب ارائه شده و دیدگاه‌های حضرت امام خمینی(ره) در خصوص اهمیت خودباوری و نقش آن در هویت‌بخشی به افراد، فرضیه دوم این تحقیق به شرح زیر ارائه می‌شود:

فرضیه ۲: بین خود باوری و هویت در تیم‌های مجازی رابطه معناداری وجود دارد.

شکل ۱: مدل تحقیق

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف توسعه‌ای - کاربردی و از نظر روش تحقیق، مطالعه موردی است. همچنین از حیث نحوه گردآوری داده‌ها، این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی) و از شاخه مطالعات میدانی به شمار می‌آید و از حیث ارتباط بین متغیرهای تحقیق از نوع علی است (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۷۹). متغیرهای مستقل این تحقیق شامل خودباوری و استقلال فرهنگی بوده و هویت به عنوان متغیر وابسته به شمار می‌رود. جامعه آماری تحقیق شامل سازمان‌های دولتی فعال در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات و صنعت نرم‌افزار می‌باشند. دلیل انتخاب

شرکت های فوق، سطح بالای ارتباطات الکترونیکی و نوع ارتباط آنها با مشتریان و ارتباطات مجازی درون گروهی آنهاست. به منظور انتخاب نمونه مناسب برای این تحقیق، با استفاده از روش تصادفی ساده، از بین کارکنان معاونت توسعه فناوری اطلاعات وزارت صنعت، معدن و تجارت، آزمودنی ها انتخاب شده اند. براین اساس، نمونه آماری این تحقیق شامل ۱۲۶ نفر می باشد. همچنین به منظور ارزیابی روابط بین متغیرهای مکنون و اندازه گیری شده در الگوی مفهومی از الگویابی معادلات ساختاری استفاده شد.

ابزار جمع آوری داده ها و روایی و پایایی آن

به منظور جمع آوری داده ها، بر مبنای معیارهای شناسایی شده، نخست پرسش نامه ای با ۳۰ سؤال طراحی شد که جهت سنجش اعتبار اولیه و حصول اطمینان از سادگی و قابل فهم بودن سؤالات، این پرسش نامه در اختیار ۲۵ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت دانشگاه تهران قرار گرفت. پس از جمع آوری نظرات این افراد و انجام اصلاحات، تعداد سؤالات پرسش نامه به ۲۵ سؤال کاهش یافت. در مرحله بعد، پرسش نامه اصلاح شده بین ۲۰ نفر از کارشناسان معاونت توسعه فناوری اطلاعات وزارت صنعت، معدن و تجارت توزیع و تحلیل عاملی بر روی آن انجام شد. از آنجا که پرسش نامه باهدف اندازه گیری ۳ عامل مطرح شده در مدل مفهومی پیشنهادی طراحی شده بود، بنابراین باتوجه به تحلیل عاملی انجام شده، برخی از سؤالات نامناسب (دارای بار عاملی کمتر از ۰/۵) (سرمد و همکاران، ۱۳۷۹: ۲۷۴) حذف شده و مجدداً تحلیل عاملی صورت گرفت که در نهایت پرسش نامه ای با ۲۲ سؤال بین ۱۲۵ نفر از کارکنان واحدهای زیر مجموعه معاونت توسعه فناوری اطلاعات وزارت صنعت، معدن و تجارت و با استفاده از مقیاس لیکرت (از کاملاً مخالفم= ۱ تا کاملاً موافقم= ۵) توزیع شد و از این تعداد ۹۶ پرسش نامه (حدوداً ۷۶ درصد)، برگشت داده شد، جدول (۱) نام واحدها و تعداد پرسش نامه های برگشتی را نشان می دهد.

جدول ۱: واحدهای نمونه و پرسشنامه های برگشتی

نام واحد	تعداد پرسش نامه برگشتی
مرکز توسعه تجارت الکترونیکی	۳۶
دفتر توسعه دولت الکترونیکی	۳۱
دفتر توسعه صنعت فناوری اطلاعات	۲۹

سپس بر روی داده‌های جمع‌آوری شده، ابتدا مقدار KMO و آزمون کرویت^۱ به منظور تعیین صحت و حداقل شرط لازم برای انجام تحلیل عاملی محاسبه شد که مقدار آن برابر با ۰/۹۵۶ بود که این مقدار ضریب کاملاً مناسبی بوده و روایی نمونه‌ای که تحلیل عاملی بر روی آن انجام شده را تأیید می‌کند. همچنین به منظور آزمون پایایی^۲ پرسش‌نامه، آلفای کرونباخ (برای کل عوامل ۰/۹۲۸) برای هر دسته از سؤالاتی که بر روی یک عامل بارگذاری شده‌اند، محاسبه شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات این تحقیق با استفاده از تحلیل همبستگی پیرسون و به کمک نرم افزار SPSS 18.0 انجام گرفت، همچنین در این پژوهش به منظور ارزیابی روابط بین متغیرهای مکنون و اندازه‌گیری شده و تحلیل مسیر و محاسبه بارعاملی متغیرها در الگوی مفهومی از الگویابی معادلات ساختاری با بهره‌گیری از نرم‌افزار LISREL 8.0، استفاده شد. یافته‌ها حاکی از آن است که از مجموع ۹۶ پاسخ‌دهنده، حدود ۵۱ درصد از افراد پاسخگو را مرد و ۴۹ درصد آن را زن تشکیل می‌دهد، همچنین به لحاظ توزیع پاسخ‌دهندگان براساس مقطع تحصیلی، ۴۳ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۴۹ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۸ درصد دارای مدرک دکتری بودند. از نظر گروه سنی نیز، ۷۷ درصد در گروه سنی کمتر از ۴۰ سال و ۲۳ درصد در گروه سنی بیشتر از ۴۱ سال قرار داشتند. همبستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول (۲) ارائه شده است. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهشی مثبت و معنی‌دار است.

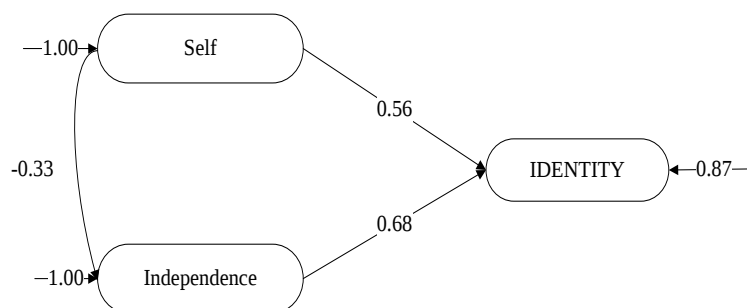
1- Sphericity
2- Reliability

جدول ۲: همبستگی بین متغیرهای پژوهش

		Self	Independence	IDENTITY
Self	Pearson Correlation	1	0/098	.792(**)
	Sig. (2-tailed)	0	0.166	.000
	N	96	96	96
Independence	Pearson Correlation	0/098	1	.816(**)
	Sig. (2-tailed)	0.166	0	.000
	N	96	96	96
IDENTITY	Pearson Correlation	.792(**)	.816(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	0
	N	96	96	96

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

متغیر خودباوری با واژه Self، استقلال فرهنگی با واژه Independence و هویت با واژه IDENTITY در جدول (۲) و شکل (۲) نشان داده شده اند. شکل (۲) معنی داری ارتباط بین متغیرها را نشان می دهد.

Chi-square=62.74, df=25, P-value=0.0000, RMSEA=0.057

شکل ۲: مدلسازی معادلات ساختاری (ضرایب استاندارد)

در راستای تأیید مدل اندازه گیری، مقدار X^2 می بایست کم، نسبت X^2 به درجه آزادی^۱ کوچک تر از ۳، RMSEA^۲ کوچک تر از ۰/۰۸ و نیز GFI^۳ و AGFA^۱ بزرگ تر از ۹۰٪ باشند

1- Degree of Freedom

2- Root Mean Square Error of Approximation

3- Goodness of Fit Index

(هومن، ۱۳۸۴). در این صورت می توان نتیجه گرفت که مدل برازش بسیار مناسبی دارد. همچنین مقادیر t نیز اگر بزرگ تر از ۲ و یا کوچک تر از ۲- باشند، در سطح اطمینان ۹۹٪ روابط بین متغیرهای پژوهش معنی دار خواهند بود.

به منظور شناخت هر چه بهتر روابط علی و چگونگی تأثیرگذاری خودباوری و استقلال فرهنگی بر هویت، تحلیل مسیر با استفاده از الگوی معادلات ساختاری صورت گرفت. یافته های این پژوهش، مؤید نتایج و یافته های تحلیل مسیر در الگوی ساختاری مربوط به فرضیه های پژوهش است. همان طور که در خروجی نرم افزار از تخمین های استاندارد (شکل ۲) و نیز اعداد معنی داری مربوط به تحلیل مسیر در فرضیه های پژوهش (جدول ۳) مشاهده می شود، اندازه شاخص ها حاکی از برازش مناسب الگو است و مقدار کای دو بر درجه آزادی برابر با ۲/۵ و کوچک تر از مقدار مجاز ۳، مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۵۷ و کوچک تر از ۰/۰۸ است. رابطه ها و کمیت های t نیز نشانگر رابطه معنی دار بین خودباوری و هویت ($Y=۰/۵۶, \lambda=۴/۲۱$) و استقلال فرهنگی و هویت ($Y=۰/۶۸, \lambda=۵/۸۵$) می باشد. مجموع این نتایج مطابق با جدول (۳) بیانگر معنی داری روابط بین متغیرهای این تحقیق و تأیید فرضیات ۱ و ۲ می باشد.

جدول ۳: ضرایب تأثیر خودباوری و استقلال فرهنگی بر هویت

مسیر فرضیه ها	ضریب مسیرها	T	معنی داری
خودباوری	۰/۵۶	۴/۲۱	معنی دار
استقلال			
فرهنگی	۰/۶۸	۵/۸۵	معنی دار
$\chi^2/df=۲۵, df=۶۲, GFI=۰/۹۷, CFI=۰/۰۵۷, RMSEA=۲/۵, X^2/df=۲۵, df=۶۲, X^2=۰/۹۱$			

نتیجه گیری

نفوذ فناوری ارتباطات و اطلاعات در حوزه افراد، سازمان ها و ظهور تیم های مجازی با کم رنگ ساختن قدرت منابع کسب هویت و نسبی کردن آنها، هویت سازی و هویت یابی به شیوه سنتی را بسیار دشوار ساخته است. افراد در این گونه تیم ها دیگر نمی توانند به صورت معنادار و پایداری با یکدیگر ارتباط برقرار نمایند. بحران هویت زندگی اجتماعی انسان ها را دچار اختلال نموده است و افراد و گروه ها ناچارند بحران ایجاد شده را به نحوی حل کرده و پشت سر بگذارند. بازسازی هویت یکی از مواردی است که در چنین شرایطی می بایست مورد توجه قرار گیرد. بازسازی هویت در سه سطح خود، خود و گروه و بین گروهی می تواند مورد توجه قرار گیرد. در این مقاله با استفاده از رهنمودهای امام خمینی (ره) سعی شد تا مدلی ارائه شود تا بر اساس آن بتوان برای پاسخ به بحران هویت پیش آمده در تیم های مجازی راهکاری مناسبی ارائه کرد. براین اساس، دو عامل خودباوری و استقلال فرهنگی به عنوان فاکتورهای شکل دهنده به هویت فرد و به عنوان عوامل بحران زا در تیم های مجازی که فاقد ارتباطات رو در رو هستند، مطابق با دیدگاه های امام خمینی (ره) مطرح شده و مورد سنجش قرار گرفت. آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از مدل معادلات ساختاری موید معنی داری روابط تبیین شده در مدل مفروض مطابق با دیدگاه های بنیان گذار جمهوری اسلامی در این زمینه می باشد. نتایج این تحقیق نشان داد افرادی که دارای خودباوری بالایی هستند می توانند دارای هویت محکم تری نیز باشند. از این رو یکی از عوامل خروج از بحران هویت، افزایش خودباوری افراد است. این نتیجه در بیانات امام خمینی (ره) به صورت تأکید بر خودشناسی هویتی افراد در جامعه که نتیجه آن خودباوری و اتکاء به نفس و در نتیجه عدم خودباختگی هویتی است، خلاصه شده است. از سوی دیگر نتایج این پژوهش، بر تأثیر مثبت استقلال فرهنگی بر هویت دلالت دارد و می توان بر اساس رهنمودهای امام راحل نتیجه گیری کرد که استقلال فرهنگی نیز یکی دیگر از عوامل مهم برای خروج از بحران هویت است، به عبارت دیگر، بحران زدایی از هویت با استفاده از این عامل عبارت است از: زدودن وابستگی فرهنگی و تلاش در جهت استقلال فرهنگی و طرد عناصر ناهمخوان سایر فرهنگ ها از ساختار هویتی سازمانی. این پژوهش، همچون سایر پژوهش ها با محدودیت هایی مواجه بود، یکی از این

محدودیت‌ها، کمبود منابع پژوهشی در حوزه تحت بررسی به‌ویژه با رویکرد اسلامی به هنگام تطبیق یافته‌ها و نتایج بود. محدودیت دیگر، نمونه این پژوهش می‌باشد که بدون شک نمی‌تواند معرف کلیه سازمان‌های دولتی و خصوصی فعال در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات باشد و از این رو نتایج این تحقیق به طور کامل تعمیم‌پذیر نیست. براین اساس پیشنهاد می‌شود محققان در پژوهش‌های آینده، به شناسایی عوامل خروج از بحران هویت اولاً در سایر انواع سازمان‌های بخش دولتی و خصوصی و ثانیاً با استناد و تأکید بیشتر بر آموزه‌های قرآن کریم، سیره ائمه و دیدگاه‌های حضرت امام خمینی(ره) اقدام نمایند.

فهرست منابع

1. اسفندیاری، خلیل (۱۳۸۵)، استقلال و خودباوری در اندیشه امام خمینی (ره). روزنامه رسالت، ص ۱۶.
2. خودباوری و خودکفایی از دیدگاه امام خمینی (۱۳۸۱)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره)، چاپ اول.
3. سرمد، زهره؛ بازرگان عباس و الهه حجازی (۱۳۷۹)، روشهای تحقیق در علوم رفتاری، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه.
4. شیخ نوری، محمد امیر (۱۳۸۶)، مهندسی فرهنگی، راهکار مقابله با تهاجم فرهنگی، ماهنامه زمانه، شماره ۵۸.
5. گل محمدی، احمد (۱۳۸۶)، جهانی شدن، فرهنگ، هویت، تهران: نشر نی.
6. لطیفی، محمود (۱۳۸۸)، خودباختگی و خودباوری از دیدگاه امام خمینی، ص ۲۲ .
7. منصوری، خلیل (۱۳۹۰)، قرآن و استقلال فرهنگی .
8. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۷۹)، تحریرالوسیله، قم: مؤسسه مطبوعات دارالعلم، چاپ ۱۴.
9. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۷۸)، صحیفه نور، تهران: مؤسسه نشر آثار امام خمینی، چاپ ۹.
10. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۶۹). صحیفه نور، تهران: سازمان مدارک علمی و فرهنگی انقلاب اسلامی، چاپ ۲ .
11. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۸۵)، صحیفه نور، تهران: مؤسسه نشر آثار امام خمینی، چاپ و نشر عروج، چاپ ۱۰ .
12. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۶۹)، صحیفه نور، تهران: مؤسسه نشر آثار امام خمینی، چاپ ۱۳ .
13. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۷۲). صحیفه نور، تهران: مؤسسه نشر آثار امام خمینی، چاپ ۱۵.
14. هومن، حیدرعلی (۱۳۸۴)، مدلیابی معادلات ساختاری با کاربرد نرمافزار لیزرل. تهران: انتشارات سمت .
15. Foucault, Michel (1986), Of Other Spaces, Diacritics, 16, 22-27.
16. Giddens, A. (1991), Modernity and Self-Identity, Cambridge: Polity Press.
17. Goffman (1959), The Presentation of self in every day life, Oxford Advanced Press.
18. Harvey, Micheal; Milord, M. Noveicevic & Gary, Garrison (2004), Challenges to Staffing Global Virtual Team, Human Resource Management Review, 14, 275-294.
19. Haslam, S. Alexander (2001), Psychology in Organizations (The Social Identity Approach), SAGE Publication, London.
20. Jenkins, Richard (2000), Social Identity 2rd, Taylor and fancies group.
21. Reicher, S. (2004), The context of social identity: Domination, resistance, and change, Political Psychology, 25, 921-945.
22. Tajfel, H. & Turner, J. (1985), The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel and W. Austin (eds.) , Psychology of Intergroup Relations, 2: 7-24, Chicago: Nelson-Hall.
23. Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986), The social identity theory of intergroup behavior. Psychology of intergroup relations (2nd edn), pp. 7-24, Chicago: Nelson-Hall.

24. Turner, C. John (1999), Some Current Issue in research on Social Identity and Self – Social Identity Context Commitment Content, Blackwell Publishers, London, PP. 6-8.
25. Turner, C. John (1999), Some Current Issue in research on Social Identity and Self – Social Identity Context Commitment Content, Blackwell Publishers, London, PP. 6-8.
26. <http://www.ketab.ir/Publisherview.aspx?Publisherid1366.Noory.1386>

